Ålands landskapsregering

Asiakirjan nimi	Kirjeen nro
LAUSUNTO	246 Rk1a
Asian nro	Päiväys
ÅLR 2021/2838	13.4.2021

Viite
VNS 7/2020 vp

Yhteyshenkilö
Anna-Lena Sjöberg

Hallintavaliokunta

00102 EDUSKUNTA

Asia

Lausunto valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevasta selonteosta

Valtioneuvosto on lähettänyt EU-politiikkaa koskevan selontekonsa eduskunnalle. Tämän johdosta eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta kirjallisen lausunnon. Ahvenanmaan maakunnan hallitus esittää seuraavaa.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus laatii vuosittain selonteon ulkopoliittisista painopisteistään Pohjoismaiden ministerineuvostoon, Euroopan unionissa käsiteltäviin asioihin sekä muihin ulkoisiin yhteistyökuvioihin liittyen, ks. liite 1. Siksi maakunnan hallitus ei osallistu valtioneuvoston EU-poliittisen selonteon laatimiseen. Maakunnan hallituksen mielestä on kuitenkin hyvä, että se saa antaa lausunnon valtioneuvoston selonteosta. Ahvenanmaan EU-politiikka on ennakollista ja rakentavaa. Uskomme, että tämän lausunnon pohjalta voimme entisestään parantaa yhteistyötämme Suomen kanssa Ahvenanmaan painopisteiden esiin tuomiseksi EU:n instituutioissa.

Ahvenanmaan EU-politiikka

EU:n tasolla tehtävillä päätöksillä on paljon vaikutusta Ahvenanmaahan ja ahvenanmaalaisten päivittäiseen elämään. Jotta voisimme jatkossakin rakentaa toimivaa Ahvenanmaata, jossa ihmiset haluavat asua ja elää, myös EU:n päätökset on sovitettava paikallisiin olosuhteisiin. Maakunnan hallituksen on siis syytä jatkaa aktiivista EU-politiikkaansa.
Kun EU saa käyttöönsä uusia budjettivaroja, Ahvenanmaan tulee huolehtia siitä, että tukiohjelmat sopeutetaan siten, että niitä voi käyttää tehokkaasti myös Ahvenanmaan kaltaisilla pienillä itsehallintoalueilla. Uusista toimivaltuuksista keskusteltaessa Ahvenanmaan tulee jatkossakin osallistua Suomen kantojen muodostamiseen itsehallintolain mukaisesti ja samalla pyrkiä vaikuttamaan EU:n tasolla käytävään keskusteluun sen varmistamiseksi, että EU:n uusilla toimivaltuuksilla ei ole kielteisiä vaikutuksia itsehallintoon. Maakunnan hallitus on huolissaan siitä, että komissio entistä useammin esimerkiksi vaatii eri aloilla jäsenvaltiokohtaisia kansallisia suunnitelmia. Maakunnan hallitukselle on tärkeää, että komissio ottaa Ahvenanmaan

valtiosääntöoikeudellisen aseman huomioon sekä lakiehdotuksissaan että erilaisten rahastojen ja ohjelmien yhteydessä.
Maakunnan hallitus korostaa edelleen toissijaisuusperiaatteen merkitystä ja on huolissaan siitä, että siihen yhä useammin kiinnitetään liian vähän huomiota EU:n päätöksentekoprosesseissa.

Yleistä

Valtioneuvoston EU-politiikkaa koskeva selonteko on kunnianhimoinen ja siinä käsitellään monia tärkeitä aiheita. Maakunnan hallitus pitää myönteisenä ilmastoneutraaliuden ja kestävän kehityksen esiin tuomista. Maakunnan hallitus seuraa muun muassa komission eri aloitteita liittyen kiertotalouteen ja YK:n Agenda2030:n toimeenpanoon EU:ssa. Maakunnan hallitus pyrkii aktiivisesti tuomaan esiin Ahvenanmaan panostuksia kestävään kehitykseen muun muassa Ahvenanmaan kehitys- ja kestävyysagendan puitteissa. Maakunnan hallitus kannattaa valtioneuvoston tavoitetta siitä, että Suomi olisi hiilineutraali vuonna 2035. Ahvenanmaa kannattaa myös selonteon ehdotusta Itämeren pelastamisen nostamisesta yhdeksi EU:n kärkihankkeista.

Maakunnan hallitus on tyytyväinen siihen, että selonteossa korostetaan toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen noudattamisen tärkeyttä EU:n lainsäädännössä. Samalla maakunnan hallitus toivoo, että sekä toissijaisuusperiaatteen noudattamisen nykyiset puutteet että ongelmat siihen liittyen, että komissio yhä useammin vaatii jäsenvaltiokohtaista suunnitelmaa tai toteutusta, tuotaisiin selonteossa esiin vielä nykyistä selkeämmin.

Maakunnan hallitus kannattaa lämpimästi myös selonteon toteamusta siitä, että tarpeettoman hallinnollisen taakan välttäminen on entistä tärkeämpää. Ahvenanmaan kaltaiselle pienelle hallinnolle hallinnollisen taakan minimoiminen on äärimmäisen tärkeää.

Maakunnan hallitus on samaa mieltä monista luonnonvarojen kestävää käyttöä koskevassa luvussa esitetyistä näkökulmista. Kannatamme erityisistä metsien merkitystä koskevia kirjauksia. Paikallisten olosuhteiden huomioiminen yhteisessä maatalouspolitiikassa on maakunnan hallitukselle tärkeää. Ahvenanmaan pienimuotoisella maataloudella tulee olla edellytykset selviytyä ja kehittyä EU:n maatalouspolitiikan puitteissa. Sama koskee myös kalataloutta, jonka osalta pienimuotoisen rannikkokalastuksen kehittymismahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä Ahvenanmaalle.

Tavoite suomalaisten rekrytoimisen edistämisestä EU:n toimielimiin ja virastoihin on hyvä, ja se on hyvä tapa taata se, että EU:n päätöksentekijät ymmärtävät entistä paremmin maamme paikallisia olosuhteita. Tässä yhteydessä maakunnan hallitus haluaa tuoda esiin sen, että on tärkeää työskennellä myös ahvenanmaalaisten ja itsehallinnon hyvin

tuntevien suomalaisten rekrytoimisen edistämiseksi EU:n toimielimiin. Tältä osin maakunnan hallitus odottaa hyvää yhteistyötä suomalaisten viranomaisten kanssa.

Maakunnan hallitus panee merkille koronapandemian aiheuttamien taloudellisten vaikutusten seurauksena perustettua kertaluonteista elpymisvälinettä koskevat kirjaukset ja haluaa tässä yhteydessä painottaa sen tärkeyttä, että alueet ja itsehallintoalueet voisivat suoraan vaikuttaa elpymissuunnitelmiin. Lisäksi alueiden ja itsehallintoalueiden roolia erilaisten tulevien EU-tason välineiden yhteydessä tulee selkeyttää nykyisestä sen varmistamiseksi, että alueellista itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan, ja että välineiden varat käytetään mahdollisimman tehokkaasti.

Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuudet

Paikka Euroopan parlamentissa
Siitä saakka kun Suomen hallitus esityksessään HE 351/1994 vp ilmaisi, että Ahvenanmaan edustus Euroopan parlamentissa on valtiosääntöoikeudellisesti aiheellista, Ahvenanmaa on odottanut, että Suomi täyttäisi velvoitteensa ja takaisi Ahvenanmaalle paikan Euroopan parlamentissa.

Suunnitteilla olevan EU:n tulevaisuuskonferenssin yhteydessä on tarkoitus keskustella muun muassa ylikansallisista vaalilistoista. Sellainen järjestelmä edellyttäisi vaalilain uudistusta (neuvoston direktiivi 2013/1/EU). Maakunnan hallituksen mielestä vaalilain mahdollinen uudistus tarjoaa Suomelle hyvän mahdollisuuden samalla tarkistaa vaalilakia siten, että myös Ahvenanmaan edustus Euroopan parlamentissa varmistetaan. Maakunnan hallitus siis odottaa, että Suomi Ahvenanmaan itsehallinnon juhlavuoden aikana hyödyntää mahdollisuutensa ja turvaa vihdoin Ahvenanmaalle sen paikan Euroopan parlamentissa, jonka Suomen hallitus on jo todennut olevan valtiosääntöoikeudellisesti aiheellinen.

EU:n tulevaisuuskonferenssi
Maakunnan hallitus seuraa tarkasti EU:n tulevaisuuskonferenssia ja työskentelee saadakseen mahdollisuuden osallistua siihen aktiivisesti. Maakunnan hallitus kannattaa aloitetta konferenssista, jonka tarkoitus on vahvistaa EU:n demokraattista legitimiteettiä ja katsoo, että konferenssin täysistunnossa tulisi olla jäseniä myös lakiasäätävistä alueellisista parlamenteista, joiden toimivaltaan ja velvollisuuksiin EU-lainsäädännön toimeenpano kuuluu.

Maakunnan hallituksen Brysselin erityisasiantuntija
Ahvenanmaalla on erityisasiantuntija Suomen pysyvässä EU-edustustossa. Erityisasiantuntija on muodollisesti ulkoministeriön palkkalistoilla, mutta hän tekee töitä vain Ahvenanmaalle, ja virka on maakunnan hallituksen rahoittama. Erityisasiantuntija toimii maakunnan hallituksen edustajana suhteessa EU:n toimielimiin. EU:n

lainsäädäntöprosessin aikana erityisasiantuntija seuraa maakunnan hallitusta kiinnostavia asioita ja välittää tietoja Ahvenanmaalle. Lisäksi erityisasiantuntija tuo Ahvenanmaan näkökantoja esille EU:n toimielimissä.

Koronapandemian vaikutus EU:n toimielinten työskentelytapoihin on ollut tuntuva. Brysselin epidemiatilanteesta riippuen kaiken tasoiset kokoukset on järjestetty joko etänä tai paikan päällä siten, että osallistujamääriä on rajoitettu tuntuvasti. Ahvenanmaan erityisasiantuntija voi tavallisesti osallistua neuvoston kokouksiin. Koronapandemian takia on kuitenkin otettu käyttöön rajoituksia, jotka mahdollistavat vain yhden osallistujan jokaisesta jäsenmaasta, mikä on tarkoittanut sitä, että Ahvenanmaa on usein menettänyt mahdollisuutensa osallistua näihin kokouksiin. Kukin jäsenvaltio on useimmiten saanut vain yhden osallistumislinkin online-kokouksiin. Näistä syistä maakunnan hallituksen erityisasiantuntija ei ole voinut osallistua neuvoston kokouksiin normaaliin tapaan. Tämä on tehnyt epävirallisiin keskusteluihin osallistumisesta ja vaikuttamisesta haastavaa. Maakunnan hallitus on yhdessä Suomen pysyvän EU-edustuston kanssa pyrkinyt mahdollisuuksien mukaan silti löytämään käytännöllisiä ratkaisuja tehokkaan tiedonvälityksen turvaamiseksi. Tilanne ei kuitenkaan tällä hetkellä ole toimiva, mikä heikentää Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuuksia. Maakunnan hallituksen mielestä tilanteeseen olisi mahdollisimman pian löydettävä nykyistä parempi ratkaisu.

Maakunnan hallitus on lähettänyt ulkoministeriölle tämän vuoden maaliskuussa muodollisen pyynnön siitä, että Ahvenanmaan itsehallinnon juhlavuoden yhteydessä Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuuksia EU:ssa vahvistettaisiin siten, että erityisasiantuntijan diplomaattinen asema nostettaisiin samalle tasolle kuin Färsaarten ja Grönlannin kaltaisten vastaavien itsehallintoalueiden EU-edustajien.

Maakunnan hallituksen osallistuminen EU-asioiden kansalliseen valmisteluun
Itsehallintolain 59 a §:n mukaan maakunnan hallituksella on oikeus osallistua EU:ssa tehtäviä päätöksiä edeltävään Suomen kannanottojen valmisteluun. Tämä toteutetaan siten, että maakunnan hallituksella on edustaja useimmissa sektorikohtaisissa valmistelujaostoissa ja EU-asioiden komiteassa. Maaneuvoksella on myös oikeus tulla kuulluksi EU-ministerivaliokunnassa.

On hyvä, että valtioneuvosto toteaa selonteon sivulla 26, että ”Ahvenanmaan maakunnan hallituksen vaikuttamismahdollisuudet EU-asioissa turvataan. On tärkeää, että maakunta voi tuoda kantansa esille kansallisen valmistelun varhaisessa vaiheessa.”

Maakunnan hallitus korostaa, että kieli on suurin este kansalliseen valmisteluun osallistumisessa. Oikeusministeriön Ahvenanmaan asemaa lainvalmistelussa ja EU-asioissa koskevien ohjeiden mukaan maakunnan hallituksella on oikeus saada valmistelujaostojen päiväjärjestykset ruotsiksi, muu aineisto pyydettäessä ruotsiksi käännettynä (ainakin

Ahvenanmaalle tärkeät osat) ja tulkkaus valmistelujaostojen kokouksiin osallistumisen yhteydessä.

Tavallisesti ongelmana on asiaankuuluvien käännösten saaminen ajoissa. Joskus vain tietyt osat tekstistä käännetään, mikä ei aina riitä tarvittavan kokonaiskuvan saamiseen. Edelleenkin ministeriöiden yksittäisten virkamiesten tiedoissa on Ahvenanmaan kielellisiä oikeuksia EU-asioiden valmistelussa koskevia puutteita. Yhä useammilla Suomen virkamiehillä ei ole riittäviä ruotsin kielen taitoja, mikä on kasvava ongelma.

Huolehtiakseen selontekoon kirjatusta tavoitteestaan turvata Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuudet EU-asioissa valtioneuvoston tulee jatkuvasti tiedottaa asianomaisille virkamiehille Ahvenanmaan asemasta EU-asioissa ja sen tärkeydestä, että maakunnan hallitusta informoidaan aikaisessa vaiheessa ja että asiaankuuluvat asiakirjat käännetään ajoissa.

Maakunnan hallitus odottaa hyvää yhteistyötä, jonka avulla rakennetaan toimivaa EU:ta, joka ottaa paikalliset olosuhteet huomioon ja auttaa entistä paremman yhteiskunnan luomisessa kaikille ahvenanmaalaisille ja suomalaisille.

Varamaaneuvos Harry Jansson

Oikeusasiantuntija Anna-Lena Sjöberg

TIEDOKSI Europarlamentaarikko Nils Torvalds

Kansanedustaja Mats Löfström

Ahvenanmaan maakuntapäivät, Itsehallintopoliittinen lautakunta

Maakunnan hallituksen erityisneuvonantaja Brysselissä

Maakunnan hallituksen lainvalmistelu